

LAEMMLE'S THEATRE IN GENT (1913)

Een initiatief van Carl Laemmle, de 'stichter' van Hollywood

Guido Deseijn

Recent kon op de noordzijde van het Koningin Maria Hendrikaplein een tot nu toe onbekend vroeg filmzaaltje als 'buur' en 'voorloper' van de bekende Ciné Rex geïdentificeerd worden. Dit kon via een sterke uitvergroting van een postkaart uit ca. 1913 (afb. 1 en 2). Het perceel van de anno 1932 gebouwde Ciné Rex naar ontwerp van de Gentse architect Geo Henderick (1876-1957) was ten tijde van de Gentse Wereldtentoonstelling 1913 nog braakliggend. De rechtse buur van deze Interbellum filmzaal was in 1913, naast het prestigieuze megahotel Flandria, een van de kleinere hotels die tegenover het nieuwe Sint-Pietersstation op het Koningin Maria Hendrikaplein verrezen. Op het gelijkvloers (in de achterzaal?) van dit gebouw blijkt toen in functie van de Wereldtentoonstelling een filmzaaltje geïmproviseerd te zijn. Op foto is dit herkenbaar aan het ovaal uithangbord waarop heel moeilijk, maar nog net leesbaar: LAM-M'S (LÄMM'S) THEATRE te zien is.

Filmmagnaat Carl Laemmle

Het ging hem hier zonder twijfel om een initiatief van de (toen) nog bij ons onbekende (Karl) Lämmle (Laemmle), een Duits-Joodse migrant in 1884 uitgeweken naar de Verenigde Staten, die zich na 1900 daar had ontpopt als film-exploitant (afb. 3). Er is spijtig genoeg verder (voorlopig) niets over zijn aanwezigheid in 1913 binnen Gent of zelfs binnen Europa gepubliceerd. Het was niet zo maar een avonturier die winst zocht op de Expo. In de Verenigde Staten had hij immers al een stevige reputatie opgebouwd. Hij overleed in 1939 als een van Amerika's bekendste filmmagnaten.

Carl Laemmle (Karl Lämmle, Laupheim, nu BRD, 1867 - Beverly Hills 1939) was een typisch American Dream product: 'The German who invented Hollywood'. Na de spreekwoordelijke twaalf stielen en dertien ongelukken had hij in Chicago geïnvesteerd in zogenaamde Nickelodeons (5-cent filmtheaters

met ‘kijkkasten’) en in Laden-Kino’s (café-cinés). In 1908 leidde ‘Lucky’ Laemmle al het grootste filmverdeel- en -apparatuurbedrijf in de Verenigde Staten. Met de slagzin ‘I am the moving picture man’ en ‘It can be done!’ stichtte hij in 1910 zijn eigen productiehuis IMP (Independent Moving Picture Company) dat in 1912 fuseerde tot Universal Pictures. Als gewiekst zakenman won hij al zijn processen tegen Thomas Edison om met diens patenten eigen films te kunnen produceren en verdelen. Filmpionier Laemmle werkte als eerste in Hollywood met ‘stars’ en maakte hen beroemd door ze met naam te afficheren. In 1913 stelden zijn studio's als toenmalig grootste van Amerika 2000 mensen te werk. Zijn beroemdste (latere) producties zijn o.a. The Hunchback of Notre Dame (1923), The Phantom of the Opera (1925), All Quiet on the Western Front (1930), Dracula en Frankenstein (1931) en The Mummy (1932).

Afb. 1. Kon. Maria Hendrikaplein, kort na de aanleg (Stad Gent, Zwarte Doos - Stadsarchief, Archief SCMS, prentbriefkaarten nr. 1540).

Aan het pas aangelegde Maria-Hendrikaplein

Heel goed mogelijk dus dat een vertegenwoordiger of concessionaris van zijn firma (of Laemmle zélf?) te Gent neerstreek op een ‘strategisch’ gekozen ligging tegenover het Sint-Pietersstation om zijn films in Europa te promoten. In 1912 had hij in Berlijn zijn eerste Europese kantoor geopend. Sinds 1913 reis-

Afb. 2. Sterk uitvergroot detail van afb. 1 (links) met het gevelschrift, op papieren reproducties nauwelijks herkenbaar.

de hij elk jaar gedurende verschillende maanden door Europa om voor zijn pas opgerichte Universal filmmaatschappij zakelijke contacten te leggen. Op de vorige internationale wereldtentoonstelling in Turijn (1911) stond Laemmle's productiefirma nog in haar beginfase. Maar in 1913 had hij als producer al honderden en honderden kortfilms ('shorts') op zijn naam te verdelen: ca. 120 nog uit 1909 en 1910, ca. 140 uit 1911 en ca. 225 uit 1912. In 1913 zou dat aantal nog eens met ca. 183 aangroeien! Méér dan Pathé of Gaumont toen samen aan te bieden hadden.

Met de vestiging van een filmtheatertje aan het pas gerealiseerde koningin Maria-Hendrikaplein zou een voorloper gecreëerd worden voor de latere bouw van buur Ciné Rex. De voorgevel van het hotel Continental, waar Laemmle (minstens) voor de duur van de Gentse Wereldtentoonstelling een

Afb. 3. De vroegere Cinema Rex hier in restauratie (foto 2018). Rechts het vroegere Hotel Continental, nu restaurant en tapas bar, waarin Laemmle's Theatre anno 1913 films draaide.

filmzaaltje exploiteerde, bestaat nog steeds, nauwelijks gewijzigd (afb. 4). Enkel de borstweringen op de verdiepingen zijn gemoderniseerd. Op het gelijkvloers draait nu een restaurant.

In het begin van de Eerste Wereldoorlog zal alle contact met de Verenigde Staten (voorlopig) verbroken zijn. Toen de Duitsers in augustus 1914 België binnenvielen zal vermoedelijk ook Lämmle's Theatre slachtoffer geworden zijn van uitbarstingen van patriottisme. Horeca met Duits klinkende naam, waar Duits personeel tewerkgesteld was, of waar Duits bier – eens de hype van de Gentse Wereldtentoonstelling – werd geschonken, zijn toen geplunderd of gesloten o.a. de Wintergarten, het vroegere Coliseum. En na het binnenmarcheren van de Duitse troepen in Gent op 18 oktober 1914 zal ook het handelsklimaat niet meer gunstig zijn geweest voor de Amerikaan Laemmle...

Afb. 4. De 46-jarige Carl Laemmle (© IMBd Picture - royalty free).

Slot

Het lijstje van de ondernemers die de 19de Internationale Wereldtentoonstelling (als dusdanig erkend door het 'Bureau International des Expositions') te Gent anno 1913 uitkozen om in de voetsporen van de Franse gebroeders Lumière hun 'nouveau' wereldkundig te maken, zoals Pathé of Gaumont, kan m.i. nu met Laemmle's USA -'connection' worden aangevuld.

Referenties

- Eileen Bowser: 'The Transformation of Cinema 1907-1915' ('History of the American Cinema')
- Charles Harpole, general editor - University of California Press 1990). [www.imdb.com: https://www.imdb.com/name/nm0480674/](https://www.imdb.com/name/nm0480674/)
- In 2017 werd in Stuttgart in het 'Haus der Geschichte Baden-Württemberg' de eerste grote Laemmle-tentoonstelling geopend ter gelegenheid van de 150ste verjaardag van zijn geboorte <https://www.hdgbw.de/fileadmin/templates/img/panoramen/Carl-Laemmle-Presents/index.html?html5=prefer>.
- In zijn geboortestad Laupheim (nabij Ulm) is in het 'Museum zur Geschichte von Christen und Juden' een permanente afdeling aan hem gewijd.